27. 12. 2024

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Indemnizační prohlášení

Slib odškodnění, často označovaný také jako indemnizační prohlášení (v angličtině „Letter of Indemnity“), je právní prostředek, který vytváří závazek mezi dvěma stranami. Jedna ze stran, označovaná jako slibující, se zavazuje nahradit příjemci slibu případné škody, které by mohly vzniknout v souvislosti s jednáním, které od něj slibující požaduje, a k němuž by jinak nebyl příjemce povinen. Slibující zde vystupuje v roli garanta, zatímco příjemce slibu má zvýhodněné postavení.

Podle § 2890 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „*Občanský zákoník*“) se slibující zavazuje, že v případě, kdy příjemce slibu na jeho žádost provede určité jednání a následně utrpí škodu, tuto škodu bude kompenzovat. Účelem tohoto prohlášení je tedy chránit příjemce před negativními důsledky jednání, ke kterému se zaváže na žádost slibujícího. Náhrada škody je poskytována nad rámec standardních smluvních povinností, což znamená, že příjemce není povinen jednat, ale pokud tak učiní, má nárok na odškodnění za podstoupení rizika.[1]

Tento vztah je synallagmatický, neboť příjemce slibu získává ochranu a kompenzaci za své jednání, přičemž se nejedná o jednostrannou bezúplatnou dohodu. Základem tohoto právního závazku je tedy směna hodnot mezi oběma stranami.

V rámci slibu odškodnění není nutné, aby do právního vztahu vstoupila třetí strana, což je odlišné například od finanční záruky[2]. V tomto případě je závazek omezen pouze na dvě strany – slibujícího a příjemce slibu – a označuje se proto jako „dvoustranná záruka“.[3] I kdyby se do vztahu zapojila třetí osoba, jako například banka v roli zprostředkovatele nebo výstavce, nemění to nic na podstatě a kauzálním vztahu mezi slibující a příjemcem slibu. V takových situacích by účast třetí strany mohla vysvětlovat pouze ekonomický důvod, proč slibující žádá od příjemce určité jednání. Vliv třetí osoby na samotný právní závazek však není významný.

Právní charakter indemnizačního prohlášení

Indemnizační prohlášení lze považovat za skutečně samostatnou, nezávislou záruku, která není nutně spojená s jinou smlouvou, nebo může být dokonce nad rámec jakéhokoli jiného smluvního závazku. Slibující, tedy garant, se zavazuje k náhradě škody, pokud nastane nebo nenastane určitá situace, aniž by garantoval, že k této situaci skutečně dojde. V tomto ohledu můžeme indemnizační prohlášení přirovnat ke specifické formě bankovní či finanční záruky.[4] Struktura vztahů je zde podobná – banka jako garant poskytuje prohlášení o záruce. Významný rozdíl však spočívá v tom, že banka jako garant nepožaduje od příjemce slibu žádné konkrétní jednání.[5]

Další zásadní rozdíl lze najít v podmínkách odpovědnosti. U indemnizačního prohlášení je odpovědnost slibujícího vázána na vznik škody na straně příjemce slibu, zatímco u finanční záruky taková podmínka neexistuje. U slibu odškodnění je tedy odpovědnost slibujícího původní a přímá, zatímco u finanční záruky je odpovědnost výstavce sekundární a nastupuje pouze tehdy, pokud dlužník nesplní své závazky.[6]

Závazek ve finanční záruce je zajištěním původní smlouvy mezi věřitelem a hlavním dlužníkem, zatímco slib odškodnění je primárně zaměřen na kompenzaci škod, které vzniknou příjemci slibu v důsledku požadovaného jednání. Tento rozdíl je dále vidět v počtu právních vztahů: finanční záruka zahrnuje minimálně tři právní vztahy (mezi věřitelem a hlavním dlužníkem, dlužníkem a výstavcem záruky, a mezi výstavcem a věřitelem), zatímco u slibu odškodnění existuje pouze jediný právní vztah

– mezi slibujícím a příjemcem slibu, i když může být tento závazek součástí jiné smlouvy.[7]

Nároky z indemnizačního prohlášení

Pro vznik nároku na náhradu škody z indemnizačního prohlášení je nutné splnění tří podmínek: příjemce slibu musí vykonat požadované jednání, musí dojít ke vzniku škody a musí existovat příčinná souvislost mezi tímto jednáním a vzniklou škodou. Slibující je poté povinen uhradit veškeré náklady a škody, které příjemci slibu vzniknou v souvislosti s plněním, o které byl požádán. V praxi však může být složité rozlišit, co je považováno za náklad a co za škodu, což však nemá zásadní vliv na poskytnutí odškodnění. Doporučuje se tedy obě položky ve smlouvě jasně specifikovat, aby se předešlo pochybnostem ohledně jejich existence a rozsahu.[8]

Jistou právní otázkou zůstává, zda indemnizační prohlášení představuje zvláštní případ náhrady škody, nebo se jedná o smluvní závazek. Funkčně jde o právo na náhradu škody, avšak právní úprava je specifická tím, že jde o autonomní závazek převzatý slibujícím. Praktický význam této otázky spočívá v tom, zda se na závazek uplatní obecná pravidla o náhradě škody. Ustanovení o příslibu odměny jsou zde vyloučena.[9]

Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí z 28. ledna 2004 (sp. zn. 32 Odo 805/2002) uvedl, že indemnizační prohlášení je v právní teorii označováno jako zvláštní druh mimoodpovědnostní náhrady škody, u kterého se nezkoumá protiprávnost, zavinění ani liberační důvody. Tento výklad však není zcela jednoznačný, protože soud používá pojem „odpovědnost“ v souvislosti s porušením povinnosti. Závazek slibujícího nahradit škodu tedy nepředstavuje deliktní odpovědnost a není založen na obvyklých zásadách odpovědnosti za škodu. Z tohoto důvodu se neuplatňují ani okolnosti, které by vylučovaly protiprávnost či smluvní odpovědnost podle § 2913 odst. 2 Občanského zákoníku.[10]

Podle výkladu autorů Melzera a Tégla lze právní postavení příjemce slibu přirovnat k nároku na náhradu škody příkazníka ve smyslu § 2437 a násl. Občanského zákoníku. V případě příkazu má příkazník automatické právo na náhradu škody, což je srovnatelné s postavením příjemce slibu. Rozdíl však spočívá v tom, že příjemce slibu není povinen dané jednání vykonat, zatímco příkazník tuto povinnost má. Autoři tedy docházejí k závěru, že indemnizační prohlášení je technicky vzato právem na náhradu škody.[11]

Soud rovněž uvedl, že pojem škody se zde používá v obecném smyslu, čímž se rozumí náhrada majetkové újmy, která vznikne z požadovaného jednání, pokud bude skutečně provedeno. Tento rozsah škody odpovídá obecné definici škody podle právní úpravy. Tento závěr je zcela přijatelný, neboť praktický dopad této otázky není významný. Pravidla o prevenci podle § 2900 a násl. Občanského zákoníku a pravidla o rozsahu náhrady škody podle § 2952 Občanského zákoníku budou přiměřeně aplikována.[12]

Vznik indemnizačního prohlášení

Samotný vznik indemnizačního prohlášení je předmětem debat mezi odborníky. Klíčovou otázkou je, zda tento závazek vzniká jednostranným právním jednáním ze strany slibujícího, nebo zda je nutný i souhlas příjemce slibu.[13] V občanském zákoníku je indemnizační prohlášení zařazeno mezi závazky, které vznikají na základě právního jednání jedné osoby. Tento přístup naznačuje, že závazek může vzniknout pouze na základě vůle slibujícího, bez ohledu na to, jak se k tomuto projevu staví druhá strana.[14]

Z logiky jednostranného právního jednání by tedy mělo vyplývat, že pro vznik závazku není nutná akceptace ze strany příjemce slibu. Rozhodující je okamžik, kdy je projev vůle slibujícího doručen příjemci. To podporuje i ustanovení § 2891 odst. 1 Občanského zákoníku, podle kterého pro vznik závazku stačí doručení prohlášení příjemci slibu, bez ohledu na jeho akceptaci. Nicméně samotné doručení neznamená, že by byl příjemce slibu automaticky zavázán k požadovanému jednání. I po

doručení slibu zůstává rozhodnutí o provedení jednání na vůli příjemce. Příjemce tak může prohlášení přijmout, aniž by se zavázal k vykonání konkrétního jednání.[15]

Vzhledem k častému používání indemnizačního prohlášení jak ve vnitrostátních, tak v mezinárodních obchodních transakcích se řada odborníků přiklání k názoru, že by pro vznik tohoto závazku měla být nutná akceptace ze strany příjemce. Hlavním důvodem je to, že právní vztahy, které zakládají závazky, jsou obvykle dvoustranná (případně vícestranná) právní jednání, typicky smlouvy. Pokud má mít indemnizační prohlášení charakter zajišťovacího prostředku, je vhodné, aby si smluvní strany vzájemně ujasnily podmínky a limity, za kterých bude prohlášení platné. Proto by mělo být indemnizační prohlášení výsledkem konsenzu mezi stranami, který se zakládá na přijetí nabídky (oferty) ze strany příjemce.[16]

Nepotřebnost akceptace příjemcem by mohla mít dopad na podnikatelské subjekty, neboť by jim tak mohla vzniknout práva a povinnosti, aniž by k tomu udělily souhlas. V soukromoprávních vztazích, zejména v podnikání, není přípustné, aby vzhledem k principům právní jistoty a rovného postavení účastníků jedna strana vnutila svou vůli druhé straně. Příjemce slibu odškodnění je navíc konkrétní osoba, nikoliv neurčitý okruh osob, což ještě více nasvědčuje tomu, že by mělo být požadováno přijetí nabídky. Pokud by byl slib odškodnění považován za jednostranné právní jednání a příjemce by explicitně odmítl požadované jednání, slib by přesto vznikl, což je nežádoucí.

Historicky bylo indemnizační prohlášení upraveno v zákoně č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (ZMO), v rámci nějž závazek vznikal přijetím nabídky. Pozdější úpravy v obchodním zákoníku (zákon č. 513/1991 Sb.) a Občanském zákoníku již od výslovné akceptace upustily, což není dle některých odborníků vhodné. Důvodem je, že původní úprava reflektovala potřeby mezinárodního obchodu, kde výslovná akceptace slibu byla důležitá.[17] Pokud budeme na indemnizační prohlášení pohlížet tímto způsobem, měl by jeho vznik a zánik podléhat běžným smluvním pravidlům.

Indemnizační prohlášení v současné době nemá stanovenou zákonnou formu, může být tedy uzavřeno v jakékoliv podobě. Pro účely důkazního materiálu je však vhodné, aby bylo vyhotoveno písemně. Písemná forma slouží zejména k jasnému vymezení práv a povinností vyplývajících z jednání, které je po příjemci slibu požadováno, a k určení rozsahu náhrady škody či jejích případných omezení. Samotný obsah prohlášení by měl obsahovat jasnou specifikaci jednání, o které slibující žádá, a závazek nahradit příjemci škodu, která z tohoto jednání vznikne. Požadované jednání může být aktivní (jednání) nebo pasivní (opomenutí), a to jak právního, tak faktického charakteru. Není důležité, v čí prospěch má příjemce jednat, jelikož zákon nestanoví v tomto směru žádné omezení.[18]

Pokud není jednání dostatečně specifikováno, může být jeho provedení ponecháno na rozhodnutí příjemce, s omezením podle § 2893 Občanského zákoníku.

Využití v praxi

Indemnizační prohlášení nachází své nejčastější využití v případech, kdy dojde ke ztrátě cenných papírů (tj. slibující slibuje příjemci slibu, že uhradí škodu, která by mu mohla vzniknout v případě, že by místo ztraceného cenného papíru vystavil cenný papír nový a v budoucnu by vůči němu uplatnil práva z onoho ztraceného – nalezeného cenného papíru původního).

Kromě toho se často používá i v bankovním sektoru jako prostředek k přenosu rizik spojených například se spory ohledně vad zboží na slibujícího (slibující slibuje příjemci slibu, že uhradí škodu, která by mu mohla vzniknout tím, že by na základě jeho žádosti například prodával zboží, o němž by třetí osoba tvrdila, že jeho prodej porušuje její práva, typicky práva duševního vlastnictví).

Další oblastí jeho uplatnění je výkon funkce v korporacích, kde může sloužit k zajištění ochrany manažerů či jiných vedoucích pracovníků (například ve vztahu k členům dozorčí rady).

Hlavním účelem tohoto prohlášení je zajistit, aby obě strany obchodní transakce splnily všechny stanovené požadavky, čímž se snižuje riziko případných ztrát nebo sporů. Základní myšlenkou je ochrana příjemce slibu před odpovědností za škody, které by mohly vzniknout v souvislosti s jednáním, které není jeho přímou odpovědností.

Indemnizační prohlášení poskytuje ochranu v případech, kdy příjemce slibu musí jednat mimo rámec svých dohodnutých závazků, a proto je vystaven riziku. Nejedná se však o záruku s takovou intenzitou jako finanční záruka, přesto může být výhodnější a ekonomičtější variantou v situacích, kdy jsou smluvní strany schopny identifikovat potenciální rizika a dohodnout se na vhodné kompenzaci. Díky absenci přísných formálních požadavků na jeho uzavření poskytuje indemnizační prohlášení vysokou míru flexibility a volnosti, což je pro smluvní strany výhodné.

Závazek vyplývající z indemnizačního prohlášení je primární, což znamená, že zůstává v platnosti i v případě, že podkladová transakce je zrušena. To je odlišné od finanční záruky, která bývá často vázána na existenci původní transakce. Z tohoto důvodu bývá indemnizační prohlášení považováno za výhodnější pro příjemce slibu, protože poskytuje širší ochranu. I přesto je důležité, aby se příjemce ujistil, že slibující bude schopen dostát svému závazku z prohlášení. Doporučuje se, aby slibující disponoval dostatečnými zajišťovacími nástroji, které umožní splnění jeho závazků.[19]

Závěr

Závěrem lze říci, že indemnizační prohlášení slouží jako flexibilní a praktický nástroj k zajištění ochrany před riziky spojenými s obchodními transakcemi. Nabízí stranám možnost kompenzace za škody nebo finanční ztráty, přičemž jeho struktura umožňuje snadnou adaptaci podle konkrétních potřeb. Přestože se jedná o méně formální prostředek ve srovnání s finančními zárukami, je nezbytné zajistit, že slibující má dostatečné krytí pro plnění svých závazků.

Mgr. Kristýna Dvořáková,
advokátní koncipientka

MT Legal s.r.o., advokátní kancelář

Praha | Brno | Ostrava

Tel.: +420 222 866 555
Fax: +420 222 866 546
e-mail: info@mt-legal.com

---

[1] Grulich, T. Slib odškodnění [online]. Právní rozhledy. 2006, č. 6, s. 205.

[2] Srov. § 2029 a násl. Občanského zákoníku.

[3] Před § 2890. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník § 27162893. Velký komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1433.

[4] Čermáková, I. Bankovní záruka. 1. vyd. Brno: ECON, 2002, s. 175.

[5] § 2890. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník § 27162893. Velký komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1461.

[6] Srov. § 2029 an. Občanského zákoníku.

[7] § 2890. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník § 27162893. Velký komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1461.

[8] Eliáš, K. Slib odškodnění [online]. Právní rozhledy. 1995, č. 2, s. 52–55.

[9] Ibid.

[10] § 2890. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník § 27162893. Velký komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1461.

[11] Ibid.

[12] Šilhán, J. Exkurz: mimoodpovědnostní náhrada škody. In: Šilhán, J. Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 13–14.

[13] Horáček, V. § 2890 (Oddíl 2 Slib odškodnění) In: Švestka, J. Občanský zákoník: Svazek VI. Komentář (§ 2521 až 3081). 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 815.

[14] Grulich, T. Slib odškodnění [online]. Právní rozhledy. 2006, č. 6, s. 205.

[15] Bříza, P. Oddíl 2. Slib odškodnění (§ 2890–2893). In: Petrov, J. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019, s. 3000.

[16] Ibid.

[17] Eliáš, K. Slib odškodnění [online]. Právní rozhledy. 1995, č. 2, s. 52–55.

[18] § 2890. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník § 27162893. Velký komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1461.

[19] Večeřa, M. Měsíčník Rekodifikace & praxe: Slib odškodnění [online]. epravo.cz. 24. 7. 2015.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Lze sjednat kupní smlouvu s „utajenou“ kupní cenou?
- Novela stavebního zákona: přehled změn a dopadů do praxe po dokončení legislativního procesu
- Energetická náročnost budovy jako cenotvorný faktor
- Přechodná ustanovení novely stavebního zákona – co s vydaným závazným stanoviskem a JES?
- Koncentrace řízení v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu
- Aktuální závěry ÚS a ESLP k právům biologického otce (První část – judikatura Ústavního soudu ČR)
- Podílové spoluvlastnictví manželů po rozsudku SDEU ve věci C-300/25 Duftošek
- Předkupní právo jako možná past
- Sleva z kupní ceny vadné nemovitosti podle aktuální judikatury Nejvyššího soudu
- Povinnosti transparentnosti podle AI Actu
- Když rodič nepředá dítě - náhradní péče a úhrada nákladů podle novely rodinného práva